

Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri

Düzgüner, S. & Soykök, M. [ed]. (2021). *Gençlere yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. (132 s.)
Düzgüner, S. & Soykök, M. [ed]. (2021). *Spiritual counseling and care services for youth*. Presidency of Religious Affairs Publishing. (132 p.)
ISBN: 978-625-7137-16-4

Hüseyin Özdemir

Yüksek Lisans Öğrencisi | MA Student
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi | Eskişehir Osmangazi University
✉ ozdemir.26.53@gmail.com | 0009-0001-5411-2089
Eskişehir | Türkiye

<https://doi.org/10.56432/tmdrd.1616303>

Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi Turkish Journal for the Spiritual Counseling and Care	
Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü • Article Type	Kitap İnceleme • Book Review
Geliş Tarihi • Received	09 Ocak 2025 • 09 January 2025
Düzeltilme Tarihi • Revised	24 Nisan 2025 • 24 April 2025
Kabul Tarihi • Accepted	27 Nisan 2025 • 27 April 2025
Yayın Tarihi • Published	30 Haziran 2025 • 30 June 2025
Değerlendirme • Review	Çift Taraflı Kör • Double-Blind
Hakem • Peer-Review	Dış-Bağımsız • External-Independent
Benzerlik Taraması • Similarity Check	Tamamlandı • Completed
Etik Onay • Ethical Approval	Etik Gerekmez • Ethics Not Required
Çıkar Çatışması • Conflict of Interest	None • Yok
Finansman • Funding	Finansman Yok • No Funding
Lisans • License	Creative Commons BY-NC 4.0
Dergi İletişim • Journal Contact	https://dergipark.org.tr/tr/pub/tmdrd

Ö z e t

Sevde Düzgüner ve Mustafa Soykök tarafından yazılan bu kitap, gençlerin manevi ve psikolojik gelişimlerini desteklemek amacıyla ihtiyaç duydukları mdr rehberlik hizmetlerini detaylı şekilde ele almıştır. Teorik ve pratik bilgiler sunarak gençlere yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik alanında manevi danışmanlara rehber niteliği taşımaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın projeleriyle desteklenen bu eser, gençlerin anlam arayışı ve manevi ihtiyaçlarına çözüm önerileri sunmaktadır.

A n a h t a r K e l i m e l e r

Manevi danışmanlık ve rehberlik • Genç • Anlam arayışı
Psikolojik gelişim • Gençlik rehberliği

A b s t r a c t

This book, written by Sevd e Düzgüner and Mustafa Soykök, provides a comprehensive examination of the guidance services required to support the spiritual and psychological development of young people. By integrating both theoretical and practical insights, it serves as a valuable resource for spiritual counselors working with youth populations. Endorsed by projects initiated by the Presidency of Religious Affairs, the book offers contextually grounded solutions to young people's search for meaning and spiritual needs.

K e y w o r d s

Spiritual counseling and care • Youth • Search for meaning
Psychological development • Youth guidance

Editörlüğünü Sevede Düzgüner'in yaptığı bu kitap, Sevede Düzgüner ve Mustafa Soykok tarafından kaleme alınmıştır. Eser, gençlik döneminin getirdiği bunalım ve çıkmazlara çözüm arayan gençlere manevi destek ve dini rehberlik yoluyla ruh ve beden bütünlüğünü sağlayarak, milli ve manevi değerlere bağlı, kendine, çevresine ve ülkesine faydalı bireyler olma yolunda rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda Kredi Yurtlar Kurumu Öğrenci Yurtları ve Gençlik Merkezleri gibi gençlere yönelik hizmet sunulan kurumlarda görev alan personele, yeni bir bakış açısı kazandırarak dinamik bir gençliğin inşası hedeflenmiştir.

İçindekiler bölümüne bakıldığında, eserin kısa bir takdim ve 11 bölümden oluştuğu görülmektedir. Eser 132 sayfadır ve her bölüm alt başlıklarla detaylandırılmıştır. Ayrıca eserin son bölümünü, *Kaynakça* ve *Sonnot* kısmı oluşturmaktadır.

Kitabın *Takdim* Bölümünde (ss. 8-10) başkanlığın gençlere yönelik yürütülen proje ve faaliyetlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından her il ve ilçeye erkek ve kadın gençlik koordinatörleri görevlendirilmiş, 250 “Diyanet Gençlik Çalışmaları Merkezi” açılmıştır. 2019 yılında “Gençliğe Değer” projesi kapsamında din görevlisi olan her bir personelin en az 10 gençle iletişim halinde olması sosyal etkinlik oluşturması uygulamaya konulmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında iş birliği kapsamında Kredi Yurtlar Kurumunda ve Türkiye Diyanet Vakfı öğrenci yurtlarında barınan öğrencilere, manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulduğu ifade edilmiştir. Sunulan hizmetlerin olumlu sonuçlar vermesi üzerine, faaliyetlerin daha kapsamlı ve nitelikli biçimde sürdürülmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Birinci bölüm, *Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Temel Kavramlar Nelerdir?* (ss. 13-14) ana başlığı altında *Genç*, *Lise Öğrencisi* ve *Üniversite Öğrencisi* olmak üzere üç alt başlıktan oluşmaktadır. *Genç* alt başlığı altında, bireyin gençlik döneminde çeşitli aşamalardan geçerek manevi ve psikolojik değişim yaşadığı, ancak potansiyel enerji ve verimliliğinin en yüksek seviyeye ulaştığı vurgulanmıştır. Bu potansiyelin doğru bir şekilde yönlendirilmesiyle başarıya ulaşmanın kaçınılmaz olduğu ve dünya tarihinden İslam tarihine birçok genç şahsiyetin tarihi açıdan dönüm noktası sayılabilecek işlere imza attığı belirtilmiştir. Hz. Muhammed'in en sıkıntılı dönemlerinde, İslam'a gönülden bağlı genç sahabelerin desteği hatırlatılmıştır. Aynı şekilde Türk milletinin Çanakkale Savaşı başta olmak üzere bağımsızlık mücadelesi verdiği pek çok

savaşta, büyük çoğunluğu gençlerin oluşturduğu ordular, cansiperane savunmalar yaparak mukaddesatın muhafazasında rol üstlendiği belirtilmiştir.

Birinci bölümün ikinci alt başlığı olan “*Lise Öğrencisi*” kısmında, Türkiye’de uygulanan eğitim modeline ve mevcut öğrenci potansiyeline değinilmiştir. Birinci bölümün son alt başlığı olan “*Üniversite Öğrencisi*” kısmında ise üniversite çağındaki gençlerin genel olarak; anlam arayışı, kendi benliğini bulma, özgürleşme, sorumluluk alma ve kendisine yetebilme gibi hususlarda kendini geliştirmeye meyilli oldukları ifade edilmiştir.

İkinci bölüm, “*Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin İşleyişleri Nasıldır?*” (ss. 15-39) ana başlığı altında; *Başkanlık Gençlik Çalışmaları ve Gençlik Koordinatörlüğü Sistemi*, *Başkanlık Gençlik Hizmetleri*, *Gençlik ve Spor Bakanlığı ile İş Birliği İçerisinde Yürütülen Hizmetler*, olarak üç alt başlıkta incelenmiştir. Birinci alt başlıkta, Başkanlığın Gençlik Çalışmaları ve Gençlik Koordinatörlüğü Sistemi hakkında çeşitli bilgilere yer verilmiştir. Öncelikle, Anayasa’nın 58. ve 136. maddelerinde belirtilen hususlarla Başkanlığın vizyon ve görev tanımının örtüştüğü belirtilmiş, devletin Başkanlık ile iş birliği içinde gençleri zararlı alışkanlıklardan ve suç teşkil eden durumlardan korumayı, milletin bütünlüğünü sağlamayı amaç edindiğine değinilmiştir. Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı gençlere yönelik öncelikli hizmeti olan manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin ilk çalışma alanı olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra başkanlığın diğer tüm ilgili kurumlarla iş birliği içinde hiçbir genci yalnız bırakmayacak şekilde faaliyet yürütme gayretinde olduğu belirtilmiştir. Başkanlığın bu hedef doğrultusunda dikkat ettiği başlıca hususlar şunlardır:

(i) Gençlerin vicdanlı ve topluma faydalı bireyler olabilmeleri için ruh sağlığı bütünlüğünün sağlanması gerektiği, bunun da inanç ve ibadetler yoluyla olabileceği ifade edilmiştir.

(ii) Gençlere yönelik çalışmalarda bilimsel metotları takip ederek hareket etmenin esas alınması gerektiği belirtilmiştir. Gençlerle kaliteli zaman geçirebilmek için onların ilgi, ihtiyaç ve duygu durumlarını belirleyerek rehberlik sürecinin yürütülmesi hedeflenmiştir.

24/01/2018 tarihli ve 10079 sayılı başkanlık onayı ile yürürlüğe giren “Gençlik Çalışmaları Yönergesi” ne göre manevi danışmanın, genç ile nitelikli zaman geçirebilmesi için nasihat verici değil, dinleyici konumda olması gerektiği vurgulanmıştır. Aynı şekilde yönergenin 12. Madde-

sinde, gençlerle birebir etkili iletişim kurmanın hedeflendiği ifade edilmiş, bunun öğrenci merkezli bir anlayışla sağlanabileceği belirtilmiştir. Gençlik sohbetleri adı altında yapılan sohbetlerin, uzun tutulmamasına, sohbetleri yapan personelin alana hâkim kişiler olmasına, samimi ve açık bir dil kullanılmasına dikkat edilmesi gerektiğine yer verilmiştir. Ayrıca görev yapacak personelin seçimi konusunda, unvanına bakılmaksızın öncelikle gençlere yönelik faaliyetlere elverişliliği ve entelektüel açıdan gençlerle uyumlu olmasına dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu yönergeye göre “gençlik koordinatörlerinin” başlıca görevleri şu şekilde sıralanabilir:

(i) Başkanlığın gençlere yönelik hizmetlerini planlama, takip etme, diğer kurumlarla iş birliği içinde olma, toplumu bilinçlendirme, farkındalık oluşturma ve gençlik çalışmaları kapsamına giren konferans, toplantı ve sohbet gibi programları koordine etme ve eğitici sunumlar düzenleme gibi başlıca görevleri olduğu ifade edilmiştir.

(ii) Koordinatörün müftülükçe uygun görülen gençlik merkezleri gibi mekânlarda bağımlılık, çevre bilinci ve sosyal sorumluluk hakkında bilgi verme ve yürütülebilecek çalışmaları koordine etme görevlerinin olduğu ifade edilmiştir.

İkinci alt başlık olan *Başkanlık Gençlik Hizmetleri* altında, *Diyanet Gençlik Çalışmaları Merkezleri*, *Türkiye Diyanet Vakfı Öğrenci Yurtları ve Öğrenci Evleri*, *Gençliğe Değer Projesi* ve *Kamp Programları* konuları incelenerek başkanlığın gençlik hizmetlerine yönelik yaptığı çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Gençlik çalışmaları yönergesine göre, gençlik çalışmalarında esas alınan ilkelere yer verilmiştir. Gençlere yönelik sunulan manevi danışmanlık hizmetlerinin daha verimli hale getirilmesi için alanda çalışma yürüten personele eğitim seminerleri verildiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda diyanet gençlik çalışma merkezlerine ait okuma salonları ve genç ofislerin danışmanlık hizmetlerindeki önemi vurgulanmıştır. Aynı şekilde Türkiye Diyanet Vakfı öğrenci yurtları ve öğrenci evlerinin de gençlik çalışmalarına katkı sağlayarak öncelikle öğrencilerin barınma ihtiyacının karşılandığı ifade edilmiştir. Gençlik hizmetleri kapsamında gençliğe değer projesi ve kamp programlarının, gençlerin topluma faydalı, mutlu ve sağlıklı bireyler olmasını desteklediği belirtilmiştir. Kamp programını uygulayan personelin dikkat etmesi gereken hususlara yer verilmiştir.

İkinci bölümün üçüncü alt başlığı olan *Gençlik ve Spor Bakanlığı ile İş Birliği İçerisinde Yürütülen Hizmetler* kısmında *Kredi Yurtlar Kurumu Öğrenci Yurtları*, *Gençlik ve Spor Bakanlığı Kampları* ve *Gençlik Merkezleri* konuları

işlenmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında imzalanan ikili protokol sayesinde Kredi Yurtlar Kurumuna bağlı yurtlarda Kuran öğretimi gibi başlıca dini hizmetler uygulamaya konularak gençlik çalışmalarının ivme kazandığı ifade edilmiştir. KYK öğrenci yurtlarında görev alan manevi danışmanın ve gençlik merkezlerinin çalışma şartlarına ve öğrencilerle iletişim konusunda dikkat edilmesi gereken hususlara değinilmiştir. Öğrenci ile birebir iletişim noktasında görüşme ve sohbet odalarının işlevselliği vurgulanmıştır.

Üçüncü bölüm, *Gençlerin Psikolojik Özellikleri Nelerdir?* Başlığı altında (ss. 40-53) *İlk Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş) Psikolojik Özellikleri*, *Son Ergenlik Dönemi (18-22 Yaş) Psikolojik Özellikleri* ve *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Özellikleri* olmak üzere üç alt başlıkta incelenmiştir. İlk alt başlıkta, *Kimlik İnşası*, *Otoriteye Karşı Tepkisel Yaklaşım*, *Akran Gruplarının Önem Kazanması* ve *Görelilik ve Ben-merkezlilik* konuları işlenmiştir. İlk ergenlik döneminde (12-18 yaş) gençlerin psikolojik özellikleriyle ilgili en genel ifade, kimlik inşası sürecinde yaşanan duygu değişiklikleridir. İlk ergenlik döneminde, bireyin hızlı fizyolojik değişimi, onun bedenini etkilediği kadar ruh sağlığını da etkilemektedir. İlk ergenlik döneminde birey, kimlik inşası, otoriteye karşı tepkisel yaklaşım, akran grubunu önemseme, görelilik ve ben merkezlik konularını içine alan psikolojik süreçlerden geçmektedir. Kendi kimliğini inşa etme, soyut düşünme yetisinin de kazanılmasıyla gencin daha çok iç dünyasını yansıtan kişisel kimlik kazanma süreci olarak ifade edilmiştir. Sosyal ve dijital kimliğin ise toplum içinde aidiyet duyduğu grubu belirleme ve buna göre davranma gibi bir takım özellikleri içinde barındırdığı ifade edilmiştir.

İkinci alt başlık olan *Son Ergenlik Dönemi (18-22 Yaş) Psikolojik Özellikleri* kısmında *Kimlik Kararı*, *Mantıklı Düşünme Becerisi* ve *Uzun Süreli Sosyal İlişkiler* bölümlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda 18-22 yaş aralığında olan birey, bir önceki dönemde yaşanan duygusal çatışmalarını bir zemine oturtmaya başladığı ifade edilmiştir. Bu sürecin oluşumunda ise bireyin kendi hayatı üzerinde artan kontrol hissi, buna bağlı olarak da kurulan uzun süreli sosyal ilişkilerin önemi vurgulanmıştır.

Üçüncü bölümün son alt başlığı olan *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Özellikleri* kısmında üniversite hayatının, çeşitli psikolojik güçlükleri içinde barındıran bireye önce bağımsızlık sonra sorumluluk bilinci yükleyen bir dönem olduğuna değinilmiştir. Aynı zamanda manevi danışmanların en çok muhatap olduğu hedef kitlenin üniversite öğrencileri olduğu belirtilmiştir.

Dördüncü bölüm *Gençlerin Manevi Gelişim Açısından Özellikleri Nelerdir?* (ss. 54-67) ana başlığı altında, *İlk Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş) Manevi*

Gelişimi ve Son Ergenlik Dönemi (18-22 Yaş) Manevi Gelişimi olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir. İlk alt başlık olan *İlk Ergenlik Dönemi (12-18 Yaş) Manevi Gelişimi* bölümünde *Hayatın Anlamını Sorgulama, Değerleri Gündeme Alma ve Dini Kimlik İnşası* ve *Dini Şüphe ve Çatışmalar* konularına yer verilmiştir. İlk ergenlik dönemi gencin yalnızlığa düştüğü, hayatı anlamsız bulduğu, aşırı öfke ve aşırı üzüntü gibi duygular yaşadığı hatta intihar gibi olumsuz çelişkilere girdiği bir dönemi kapsamaktadır. Tam da böyle bir durumda gencin ilgi ve ihtiyaçlarını bilen gizli mesajlarını doğru okuyan ve gence değer veren manevi danışmanın genç üzerindeki olumlu etkisinden bahsedilmiştir. Manevi danışmanın gence, dinin; keskin kurallar sistemi olarak değil, vicdanen tercih edilip kişiye huzur veren bir mutluluk kaynağı olarak yansıtılmasının önemi vurgulanmıştır. Bu dönemde genç, otoriteye karşı çıkma ve dini kabulleri sorgulama eğilimleri gösterse de, doğru davranışlar sergilendiğinde tahkiki imana ulaşma potansiyeli taşır. Genç birey, hayatın diğer alanlarında yaptığı sorgulama ve tercihleri din için de yaptığı ve kendine yeni bir yol haritası çizdiği ifade edilmiştir. Dini şüphe ve çatışmalar yaşayan gençlerin suçluluk ve günahkârlık duyguları değişkenlik gösterdiği için bu konularda yaşadıkları tecrübeler, Allah'a yaklaştırdığı gibi uzaklaştırma ihtimalini de kapsadığı ifade edilmiş; manevi danışmanın gence güvenilir kaynaklardan doğru dini bilgiler vermesinin önemi vurgulanmıştır.

Dördüncü bölümün ikinci alt başlığı olan *Son Ergenlik Dönemi (18-22 Yaş) Manevi Gelişimi* bölümünde *Kişisel Muhasebe ve Kendi Anlam Dünyasını Keşfetme, Değerler ve Dini Kimlikte Netlik* ve *Din Algısı Çeşitliliği* konularına yer verilmiştir. Son ergenlik döneminde genel olarak gençlerin akıl yoluyla elde ettiği çıkarımlara eğilim gösterdiği saptanmıştır. Bireyin ilk ergenlikte yaşadığı anlam ve dini kimlik arayışının, son ergenlikte netlik kazandığı, evrensel değerlere ve iyilikseverliğe karşı yönelim gösterdiği ifade edilmiştir. Türkiye özelinde gençlerin dini emir ve yasakları yerine getirme oranları değişkenlik gösterse de Allah inancı ve dini kimlikte netlik gibi manevi konularda büyük ölçüde olumlu tutumlar sergiledikleri tespit edilmiştir. Bu verilerin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından çalışması yapılan '*Dini Hayat Araştırması*' sonuçlarıyla paralellik gösterdiği ifade edilmiştir. Gençlerin içinde bulundukları dönemin bir özelliği olarak din algısının oldukça çeşitlilik gösterebildiği ifade edilmiştir. Bu dönemde gençlerin, kişisel muhasebe yaparak manevi konulara yönelme, dini uygulamaları içselleştirme; felsefe ve psikoloji alanlarına ilgi duyma gibi çeşitli eğilimler gösterdikleri ifade edilmiştir. Bu ve benzeri sebeplerden dolayı manevi danışman, gençlere yönelik rehberlik hizmeti sunarken dinin, psikolojik ve manevi anlamda rahatlık, güven ve iyilik hali olduğuna dair atıflar yaparak hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Beşinci bölüm *Manevi Danışmanlık Hizmetlerine Öncelikli Olarak İhtiyaç Duyabilecek Gençler Kimlerdir?* (ss. 68-73) ana başlığı altında, altı alt başlıktan oluşmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanmıştır: *Yurda Yeni Kaydolan Öğrenci, Ağlayan Öğrenci, Hasta Öğrenci, Engelli Öğrenci, Aile Problemleri Olan Öğrenci ve Okul Problemleri Olan Öğrenci.*

İlk alt başlıkta yurda yeni kaydolan öğrencinin bilmediği ve alışkın olmadığı bir ortama kendini adapte etmeye çalışırken bir takım zorluklar yaşayabileceği ifade edilmiştir. Bu durumda manevi danışmanın bunun hayatın akışı içinde farklı geçiş evrelerinin olabileceğini söyleyerek gence destek olmasının önemi vurgulanmıştır.

İkinci alt başlıkta ağlayan bir öğrenciye karşı manevi danışmanın hemen ilgi göstermesi gerektiği belirtilmiştir. Her bireyin hayata karşı dayanıklılık eşiğinin farklı olabileceği bilincinden hareketle danışmanın müjde verici bir dil kullanmasının önemi vurgulanmıştır.

Üçüncü alt başlıkta, manevi danışmanın hasta olan öğrencinin, hastalığını fark ettiğini hissettirmesi gerektiği belirtilmiştir. Böyle durumlarda hasta olan öğrenciye şifalar dileyerek dua edilmelidir.

Dördüncü alt başlıkta manevi danışmanın engelli öğrenciye karşı doğal davranması gerektiği belirtilmiştir. Çünkü öğrenci talep etmeden insanların kalabalık olduğu ortamlarda yardım etmeye çalışmanın bir çeşit acıma duygusu olarak algılanabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Beşinci alt başlıkta manevi danışmanın aile problemi yaşayan öğrenciye yanında olduğu hissettirerek destek olması gerektiği belirtilmiştir. Öğrencinin yaşadığı aile problemlerini gidermeye çalışmanın danışmanın görevi olmadığına dikkat çekilmiştir. Danışman, öğrencinin yaşadığı sıkıntılarda inancından güç alması sürecine rehberlik etmekle yükümlüdür.

Altıncı alt başlıkta, okul problemleri olan öğrenci, danışmana yaşadığı problemi anlatırsa yargılama yapmadan dinlenilmesi gerektiği belirtilmiştir. Öğrenciye hayatın zorlu süreçleri olabileceğini çevresi hata ve yanlış içinde olsa da kendisinin doğru yolda olmaya gayret etmesinin gerekli olduğunun söylenmesi vurgulanmıştır.

Altıncı bölüm, *Gençlerin Manevi İhtiyaçları Nelerdir?* (ss. 74-79) ana başlığı altında *Hayatı Anlamlandırma İhtiyacı, Değer Görme İhtiyacı, Şehir Üniversite ve Yurt Ortamına Uyum İhtiyacı, Sosyalleşme ve Aidiyet İhtiyacı, Değerleri Benimseme İhtiyacı ve Dini İçselleştirme İhtiyacı* olmak üzere yedi alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümde genel olarak manevi danışmanın, gençlerin

ilgi ve ihtiyaç alanlarını doğru gözlem ve tespit yoluyla belirlemesi gerektiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda gencin kendi eksik ve zayıf yönlerini keşfetme konusunda rehberlik yaparak manevi gelişimine destek olması gerektiği vurgulanmıştır.

Yedinci bölüm, *Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlıkta Nelere Dikkat Etmek Gerekir?* (ss. 74-95) ana başlığı altında, *Gencin Potansiyelini Görme, Gence Değer Verme, Gencin Şartlarını Bilme, İnternetin Etkisinin Farkında Olma, Gençlerin Gündemini Takip Etme, Gencin Anlam Dünyasını Keşfetme, Yeni Fikirlerle Açık Olma ve Tecrübe Odaklı Olma* alt başlıklarından oluşturulmuştur. Bu bölümde genel olarak manevi danışmanın gençlerle iletişim kurarken onların fikirlerinin değişebileceğini göz önünde bulundurarak hareket etmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra sosyal değişim, küreselleşme, bireyselleşme, dijital kimlik gibi kavramların gençler üzerindeki etkisinin farkında olarak hareket etmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda manevi danışman görev yaptığı ortamdaki gençlerin özel ve genel gündemini takip ederek hizmet sunmaya özen göstermesi gerektiği belirtilmiştir. Yeni fikirler ve güncel meselelerin takibini yaparken hangi alan olursa olsun üzerinde çalışma yaparak manevi alanla bağdaştırmaya çalışmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Yeni fikir ve akımlara karşı saygı çerçevesinde anti tez oluşturabilme kabiliyetinin geliştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Sekizinci bölüm, *Manevi Danışmanın Görüşme Usulü ve Hizmet Sunumu Açısından Dikkat Etmesi Gerekenler Nelerdir?* (ss. 96-112) ana başlığı altında, *Kurumda Geçirilen Süre Boyunca Dikkat Edilmesi Gerekenler, Manevi Danışmanlık Hizmetlerinde Dikkat Edilmesi Gerekenler ve Manevi Rehberlik Hizmetlerinde Dikkat Edilmesi Gerekenler* alt başlıklarından oluşturulmuştur. İkinci alt başlık olan, *Manevi Danışmanlık Hizmetlerinde Dikkat Edilmesi Gerekenler* kısmı *Bireysel Görüşmeler* ve *Grup Görüşmeleri* olarak ikiye ayrılmıştır. Üçüncü alt başlık olan *Manevi Rehberlik Hizmetlerinde Dikkat Edilmesi Gerekenler* kısmı *Dini Gün ve Geceler, Tema Odaklı Etkinlikler, Anma Programları ve Din Dersleri* şeklinde dört konuda incelenmiştir. Sekizinci bölümde genel olarak manevi danışmanın rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunarken dikkat etmesi gereken hususlara değinilmiştir. Danışmanın hizmet verdiği kurumda söylediklerinin yaptıklarıyla çatışmasına dikkat ederek, eylem-söylem birlikteliği esasına ve insana değer veren bir anlayışla hareket etmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Danışmanın görüşme yaptığı çalışma odasının dışındaki alanları aktif kullanması gerektiği belirtilmiştir. Danışmanın bireysel ve grup olarak yaptığı görüşmelerde nasihat dili kullanmasının gençler üzerinde olumsuz etki yapabileceği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra danışmanın görüşmeye

kendini kaptırıp süre sınırını aşmamaya özen göstermesi gerektiği belirtilmiştir. Danışmanın, dini gün ve geceleri fırsat bilip tema odaklı etkinliklerden de yararlanarak öğrencilerin aktif olduğu etkinlikler yapması gerektiği ifade edilmiştir.

Dokuzuncu bölüm, *Gençlerin Dini Konulardaki Sorularına Karşı Nasıl Tutum Sergilenmelidir?* (ss. 113-115) ana başlığı altında incelenmiştir. Bu bölümde gençlerin dini konulardaki sorularını cevaplarırken ne dediklerinden çok ne demek istediğine odaklanılması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda gençlerin sorduğu soruları sadece cevaplayıp konuyu kapatmakla yetinmemek gerektiği; gencin soru sorarken jest, mimik ve ses tonuna dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Öğrenciyi gözlemleyerek ifade ettiği yargılardan zihni arka planını anlamaya çalışmanın danışmanlığın olmazsa olmazı olduğu ifade edilmiştir.

Onuncu bölüm, *Gençler Hangi Durumlarda Yetkili Kurum ve Birimlere Yönlendirilmelidir?* (ss. 116) ana başlığı altında incelenmiştir. Bu bölümde manevi danışmanın alanına girmeyen hiçbir konuda müdahale etmemesi gerektiği belirtilmiştir. Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetinin psikolojik terapi, tıbbi teşhis ve tedavi etme gibi durumları kapsamadığı belirtilmiştir. Danışmanın, suç işleme potansiyeli olan öğrenciyi takip ederek, gerektiğinde yetkililere bilgi vermesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

On birinci bölüm, *Manevi Danışman Kurum Yetkilileriyle Nasıl İletişim Kurmalıdır?* (ss. 117) başlığı altında incelenmiştir. Bu bölümde genel olarak manevi danışmanın çalışmalarını yaptığı kurumla sıkı bir iletişim halinde olması gerektiği belirtilmiştir. Danışmanın kendi haklarını, resmi işleyişi, astını ve üstünü iyi bilmesi ve buna göre hareket etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yukarıda tanıtımı yapılan bu kitap hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır;

(a) *Güçlü yönleri:* (i) Değerlendirilen kitap, gençlere yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde görev alacak profesyoneller için hem teorik hem de pratik bilgileri kapsayan kapsamlı bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır. Özellikle manevi danışmanlık ve rehberlik alanında yeni gelişmekte olan teorik temelleri ele alması, bu alanda çalışacak bireylerin mesleki yeterliliklerini artırma potansiyeline sahiptir. (ii) Kitap, her bölümde ele alınan konuları alt başlıklar halinde düzenleyerek, içeriği daha açık ve sistematik bir şekilde sunmaktadır. Konunun özünü vurgulayan önemli bilgilerin özet cümleler ve bilgi kutucukları aracılığıyla tekrar ettirilmesi, bilginin kavranmasını ve akılda kalıcılığını artırmaktadır.

(iii) Eser, hem eğitim materyali hem de saha uygulamalarına yönelik işlevsel bir kaynak olma niteliği taşımakta olup, bu yönüyle manevi danışmanlık alanında faydalı bir referans sunmaktadır.

(b) *Zayıf yönleri:* (i) Kitapta ele alınan temaların bilimsel derinliği ve veri destekli analizlerin yetersizliği dikkat çekmektedir. Özellikle gençlerin psikolojik ve manevi gelişim süreçlerine dair ampirik verilere ve güncel araştırma sonuçlarına sınırlı yer verilmesi, kitabın bilimsel güvenilirliğini kısıtlamaktadır. (ii) İlk ve son ergenlik dönemlerinde gençlerin yaşadığı psikolojik ve manevi ihtiyaçların daha derinlemesine ele alınması amacıyla nicel ve nitel araştırmalarla desteklenmesi, kitabın daha güçlü bir temele oturmasını sağlayacaktır. (iii) Manevi danışmanların farklı durum ve koşullarda nasıl müdahalede bulunmaları gerektiğine dair somut vaka analizleri veya saha çalışmalarına dayalı örneklerin yetersiz olması, eserin uygulama boyutunu sınırlamaktadır.

(c) *Geliştirilebilir yönleri:* (i) Kitabın akademik niteliğinin güçlendirilmesi için gençlerin manevi danışmanlık ihtiyaçlarına yönelik daha kapsamlı ve güncel bilimsel verilere yer verilmesi önem arz etmektedir. (ii) Manevi danışmanlık süreçlerinde karşılaşılan temel sorunlara yönelik, ampirik araştırmalara dayanan çözüm önerilerinin ve literatürden türetilmiş analizlerin eklenmesi, eserin hem teorik hem de uygulama boyutunu zenginleştirecektir. (iii) Manevi danışmanların danışan gençlerle kurdukları ilişkide dini ve manevi unsurların nasıl yapılandırılması gerektiğine dair öğrenci merkezli örneklerin ve vaka senaryolarının artırılması, kitabın uygulayıcılar için daha işlevsel hale gelmesini sağlayacaktır. (iv) Özellikle danışmanların sahada karşılaşılabilecekleri karmaşık durumların nasıl ele alınacağına dair daha fazla rehberlik sunulması, eserin kapsamını genişletecektir.

